

KUHMON KAUPUNKI

Talousarvion laadintaohje 2025

Graffittikurssi lapsille ja nuorille 7/2024

Kuule kuinka puut puhuvat

Sisällys

1	Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat	4
1.1	Yleinen taloudellinen kehitys	4
1.2	Kuntatalous	4
2	Kuhmon kaupunkistrategia	7
3	Vuoden 2025 talousarvion laadinta	7
3.1	Kuhmon kaupungin taloudellinen tilanne	7
3.2	Tulot	9
3.3	Menot	11
3.4	Sitovuustaso	14
3.5	Investoinnit	15
3.6	Talousarvioraami 2025	15
3.7	Riskienhallinta.....	15
3.8	Toimintasuunnitelma.....	15
3.9	Budjetointivastuu	15
4	Talousarvioaikataulu	15

1 Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat

1.1 Yleinen taloudellinen kehitys

Kansantalouden keskeiset ennusteluvut

	2023	2024	2025	2026
BKT:n muutos	-1,0	0,0	1,6	1,5
Kuluttajahintaindeksin muutos	6,2	1,8	1,6	1,5
Ansiotasoindeksin muutos, %	4,2	2,9	3,4	3,1
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %	3,1	3,7	3,0	2,5
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.), %	3,0	2,9	2,9	2,8
Työllisyysaste-%	73,6	72,7	73,1	73,9
Työttömyysaste-%	7,2	7,9	7,6	6,9

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2024

Maailmantalous kasvaa ennustejaksolla melko nopeasti inflaation hidastuessa ja reaalityulojen kasvaessa, mutta liikkeellä on isoja muutosvoimia ja geopolitiikka on arvaamatonta. Suomen taloudessa on merkkejä siitä, että taantuma väistyisi ja kasvu käynnistyisi hiljalleen, mutta vuositasolla BKT:n ei odoteta kasvavan viime vuodesta. Talouskasvu odotetaan olevan keskimääräistä vauhtia nopeampaa vuosina 2025-2026. Lupaava talouskehitys Suomessa on kuitenkin ehdollinen myös sille, ettei maailmalla satu ikäviä yllätyksiä.

Suomen talous supistui vuonna 2023 prosentin verran, ja käänne parempaa on vaimeaa. Inflaation hidastuminen, korkojen lasku ja tulojen kasvu vahvistavat kotitalouksien ostovoimaa. Toisaalta julkisen talouden sopeutustoimet nostavat hintoja, vähentävät kotimaista kysyntää ja hidastavat talouskasvua vuosina 2025-2026. Investointien odotetaan kasvavan, kunhan rakentaminen toipuu jyrkästä laskusta ja energiasiirtymään sekä turvallisuuteen liittyvät investoinnit lisääntyvät.

Talouden ennustamiseen liittyviä riskitekijöitä:

- geopoliittiset jännitteet ja ilmastonmuutoksen etenemisen vaikutukset
- euroalueen elpyminen jää ennustettua vaimeammaksi ja maailmantalouden kysyntä heikommaksi
- ennustettua suurempi rakentamisen lasku ja työllisyyden väheneminen
- hallituksen sopeutustoimien vaikutus kysyntään
- investointien toteutumiseen liittyvät riskit
- talouden ennustettua heikompi kasvu ja sopeutustoimien vaikutusten toteutuminen arvioitua pienempinä kasvattaa julkisen talouden alijäämää ennustetusta
- lähivuosille ajoittuvat suuret puolustusinvestointimenot vaikuttavat alijäämään

Julkisyhteisöjen velka jatkaa kasvuaan ja on yli 80 prosenttia suhteessa BKT:hen ja säästötoimista huolimatta jatkaa kasvua edelleen hieman yli 85 prosenttiin vuonna 2028. Kuntasektorin tilanne synkkenee tulevina vuosina hieman menoien kasvaessa ja talouden kehityksen ollessa vaimeaa. Hyvinvointialueiden rahoitusasema on sopeutustoimista huolimatta heikko, mutta kohenee vuonna 2025. Julkisen talouden osalta merkittävimmät riskit liittyvät reaalityalouden kehitykseen ja suhdannevaihteluihin sekä tehtävien sopeutustoimien mittaluokkaan ja ajoitukseen.

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2024

1.2 Kuntatalous

Kuntatalouden kehitysarvio 2023-2028

	Mrd. €	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Toimintakate		-14,1	-14,3	-15,7	-16,2	-16,9	-17,4
Verotulot		14,6	13,8	14,5	15,1	15,7	16,3
Valtionosuudet		3,7	3,4	3,8	3,8	3,9	4,2
Vuosikate		4,6	3,1	0,2	2,8	2,8	3,2

Poistot	-2,7	-2,8	-2,9	-3,0	-3,1	-3,2
Tilikauden tulos	1,8	0,3	-0,2	-0,2	-0,3	-0,1
Lainakanta	19,6	20,5	21,9	23,5	25,2	26,8
Kuntien ansiotasonmuutos %	5,2	3,4	3,6	3,6	3,7	3,0
Rakennuskustannusindeksin muutos %	3,0	-1,1	0,5	0,8	2,4	2,4
Peruspalvelujen hintaindeksin muutos %	4,5	2,1	3,1	3,4	3,2	2,7

Lähde: Valtiovarainministeriö, julkaisu 2024:33, Kuntatalousohjelma vuosille 2025-2028, Kevät 2024 ja Taloudellinen katsaus, kesä 2024.

Vuosi 2023 oli ensimmäinen sote-uudistuksen jälkeinen vuosi ja uudistus vaikutti merkittävästi sekä kuntien toimintaan että talouteen. Kertaluonteisilla sote-uudistukseen vaikuttavilla tekijöillä oli positiivinen vaikutus tulokseen. Uudistus heijastui myös kuntatalouden lainakannan sekä rahavarojen huomattavaan vähentymiseen. Talustilanne oli hyvä myös kuntakohtaisesti tarkasteltuna. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 12 ja kuntalain mukaiseen arviointimenettelyyn päätyviä uusia kuntia 1-2.

Kansantalouden tilinpidon mukainen kuntahallinnon rahoitusasematavoitteen saavuttaminen edellyttää kuntatalouden tilanteen merkittävää kohenemistä, sillä julkisen talouden painelaskelman perusteella kuntahallinnon rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on -0,7 prosenttia vuonna 2027. Kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet kompensoidaan joko rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy kunnille 1.1.2025 ja samassa yhteydessä kuntien vastuu työttömyysetuksien rahoituksesta laajenee. Lisäksi kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmä uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia. Kiinteistöverouudistusta jatketaan, jotta rakennusten ja maapohjien verotusarvot saadaan vastaamaan paremmin niiden käypiä arvoja. Kuntien toimintaedellytyksiä vahvistetaan kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentämällä tai kuntien maksutuottoja lisäämällä. Julkisen sektorin tilaohjelma on käynnistynyt keväällä 2024.

Kuntatalouden kehitysarvio:

- kuntatalouden hyvää tuosta 2023 selittää suuret poikkeukselliset erät, kuten sote-uudistukseen liittyvä verohäntä ja kunnille maksetut ennakollisiin sote-siirtolaskelmiin perustuvat valtionosuudet
- sote-uudistuksesta huolimatta kuntatalouden painelaskelman luvut näyttävät edelleen varsin synkiltä
- kuntatalouden tilanne pahenee nopeasti kasvavien kustannusten, investointipaineiden sekä sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja ylimitoitettujen valtionosuuksien takautuvasti takaisinperinnän seurauksena (2025-2027)
- henkilöstökustannukset ovat kuntahallinnon suurin menoerä, joit sopimuskorotukset nostivat noin 3 % vuonna 2024
- henkilöstökustannusten kasvua hillitsee työttömyysvakuutusmaksun alentaminen
- kuntien verotulojen arvioidaan laskevan vuoteen 2023 verrattuna yli 5 % sote-uudistukseen liittyvien verohäntien poistuessa
- kunnallisverotuksen efektiivisyyttä kasvatetaan poistamalla ansiotulovähennys ja korottamalla vastaavasti työtulovähennystä
- kuntien verotulomenetysten korvauksia alennetaan muutoksen aiheuttamaa kunnallisverotuoton kasvua vastaavasti, mikä pienentää kuntien valtionosuuksia
- valtionosuudet laskevat sote-siirtoon liittyvän tarkistuksen sekä hallitusohjelman mukaisen indeksisäästön vuoksi
- vuosikate ei riitä kehysvuosina poistoihin tai nettoinvestointeihin
- tulojen ja menojen merkittävä epätasapaino merkitsee kuntataloudessa veronkorotuksia ja tiukkaa budjettikuria tulevina vuosina

Lähde: VM, Kuntatalousohjelma 2025-2028, kevät 2024

Kuntaliiton asiantuntijan kommentit kuntatalouteen

Huolenaiheita

- vuosina 2022-2023 kansantalous painui lievään tekniseen taantumaan, mitä synkensi rakennusalan ja investointien romahdus
- bkt:n odotetaan supistuvan vielä vuonna 2024, mutta kasvavan vuonna 2025 1,2-2,0 prosenttiin

- vaikka viennin ennustetaan kasvavan, kansantalouden tasolla nettoviennin merkitys jää nollan tuntumaan tuonnin kasvaessa (mm. hävittäjien toimitukset)
- arvonlisäverokannan kiristyminen syyskuussa vaikuttaa inflaatiota hidastavasti ja inflaation odotetaan pysyvän maltillisena vielä vuonna 2026
- + talouskasvun vauhdittuminen näkyy työllisyyden vahvistumisena 2025-2026
- työmarkkinauudistuksen ja sopeutustoimien työllisyysvaikutuksiin liittyy huomattavaa epävarmuutta
- + ohjaukorko (EK) laski 0,25 prosentti yksiköllä kesällä 2024 on nyt 3,75 prosenttia, odotuksena on 1-2 uutta korkotason laskua tänä vuonna
- kuluttajien luottamuksen vahvistumista heikentää kotitalouksien tulokehitystä leikkaavat hallituksen sopeutustoimet
- julkinen kulutus supistuu, jos valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden sopeutusohjelmat toteutuvat
- + investoinnit lisääntyvät 4-5 prosenttia vuonna 2025 kohdentuen vihreään siirtymään, tekoälyyn ja turvallisuuden vahvistamiseen
- kuntien menoennuste vuodelle 2024 ja siitä eteenpäin pompannut ylöspäin syiden ollessa jossain määrin epäselvät
- verohännät ja muut lisätuet huomioiden kuntien menot kasvaneet poikkeuksellisen nopeasti
- tulevan talouskasvun piristymisen ja siitä kertyvien verotulojen varaan ei kannata rakentaa pysyviä lisämenoja!
- ilman suunnanmuutosta menotason nousu ulottuu koko kehyskaudelle ja kunnat velkaantuvat rajusti
- kuntapalveluissa nuorten ikäluokat pienenevät, mutta mahdollisuudet kouluverkon sopeuttamiseen ovat rajalliset

Syyt kustannusten nousuun kunnissa ovat yhdenmukaisesta, vaikka yleisen kustannuskehityksen taustat ovat erilaiset:

1 Lähde: Kuntaliitto

KUNTA LIITTO Kunnan- liitto

- hyvän tuloksen 2020-2023 myötä on **panostettu hankkeisiin ja kehittämistoimintaan**
- **palvelutarve** palautunut **koronavuosi edeltävälle tasolle**
- **palkkojen sopimuskorotukset** nostavat henkilöstöressurssin hintaa
- **inflaatio ja korkojen nousu** näkyvät ostopalveluiden hinnoissa ja kokonaiskuluissa vasta nyt
- varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousu, oppilaiden **erityistuen ja ohjauksen** sekä **valmistavan koulutuksen tarve** on kasvanut
- **digitalisaation hyödyntäminen** näkyy investointeina ja hyödyt menosäästöinä realisoituvat pitemmällä aikavälillä
- **varautumisen kustannuksia** korottaa kiristynyt turvallisuuspoliittinen tilanne
- **kuntakiinteistöt** alkavat olla tiensä päässä ja väistötulojen lisäksi purkukustannukset rasittavat kuntataloutta. Sote-uudistuksessa eletään siirtymävaihetta, kun voima-panolain mukainen kiinteistöjen 3+1 -

vuoden pakkovuokra-aika päättyy ja osa kuntien omistukseen jääneistä kiinteistöistä jää tyhjilleen vuosina 2026 ja 2027 alkaen.

Sopeuttamisen pallo kunnilla

Tuoreiden ennusteiden mukaan kunnissa on tapahtunut ennakoitua voimakkaampi menokasvu. Tulevina vuosina menojen kasvua on pakko hillitä voimakkaammin. Meno- ja investointitaso on mitoitettava huomioiden verorahoituksen kehitys. Isojen ongelmien edessä on niin pieniä kuin isojakin kuntia. Kriisikuntamittareiden tuntumaan nousee jo lähivuosina totuttua isompi joukko kuntia. Ensi vuoden kehysriiheen sisältyy paine uusista sopeutustoimista. Kunnan toimintaa olisi parasta lähteä uudistamaan mahdollisimman pian tavoitellen vaikuttavampaa palvelua ja pitkän tähtäimen hyötyjä.

Lähde: Minna Punakallio, blogit 10.6.2024, 27.6.2024 ja 2.7.2024

2 Kuhmon kaupunkistrategia

Kuhmon kaupunkistrategia päivitettiin vuonna 2021 ja siihen liittyvät mittaristot päivitettiin talousarvion ja toimintasuunnitelman 2023 laadinnan yhteydessä. Kaupunkistrategian tulee ohjata toimintasuunnitelman laadintaa ja toimintaa ohjaavan mittariston valintaa. Kuhmon kaupungin toimintasuunnitelman toimenpiteet ja painopisteet noudattelevat kaupunkistrategiaa ja hyte-suunnitelmaa.

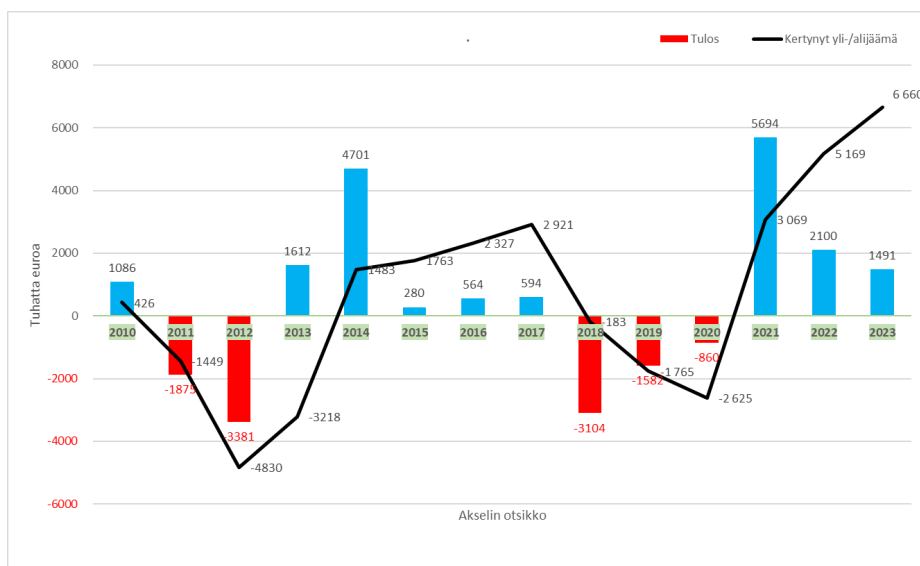
Kaupungin yhteisiksi painopistealueiksi on vuosille 2024-2025 vahvistettu vuodelle 2023 hyväksytyt tavoitteet (kts. Talousarvio 2023). Mittareihin voidaan tehdä tarkennuksia, esimerkkinä sairauspoissalot. Talousarviota valmisteltaessa palvelualue valitsee jokaisen strategisen tavoitteen alta vähintään yhden yhteisistä painopistealueista. Sen lisäksi on mahdollista valita muita tavoitteita. Tavoitteiden toteutumiseksi palvelualue esittää toimenpiteitä. Toimenpide voi olla jatkoa edellisiltä vuosilta ja jatkoa tuleville vuosille. Toimenpiteen aikataulus on hyvä avata tekstissä.

Hyvinvointisuunnitelma nivotaan talousarvio-taloussuunnitelmaprosessiin. Kuntalaisia osallistavaa budjetointia (kestävä kehitys) jatketaan.

3 Vuoden 2025 talousarvion laadinta

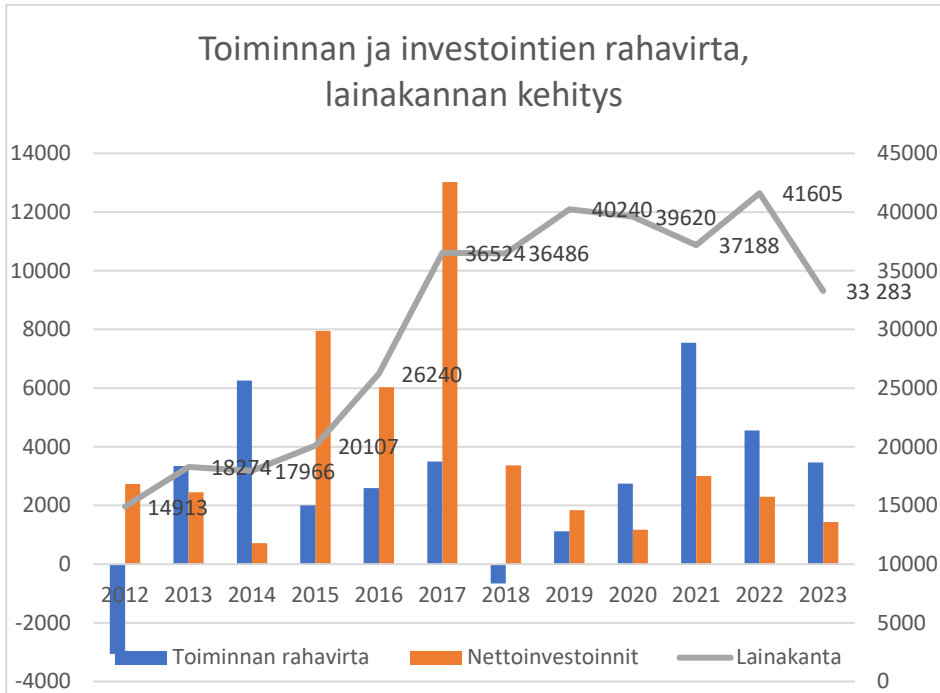
3.1 Kuhmon kaupungin taloudellinen tilanne

Kuhmon kaupungin tuloskehitys ja taseen yli-/alijäämäkehitys vuosina 2010-2023

Kaupungin taseessa kertynyttä ylijäämää vuosilta 2021-2023 on yhteensä vajaat 6,7 miljoonaa euroa. On kuitenkin muistettava, että erityisesti vuosien 2021 ja 2022 tuloksiin sisältyi merkittäviä poikkeuksellisia eri, kuten harkinnanvarainen vos, rahoitusarvopapereiden normaalista poikkeava tuotto, Kainuun soten purkuun liittyvät erät sekä osinkotuotot tytäryhtiöiltä. Vuoden 2023 hyvä tulos muodostui pääasiassa rahoitusarvopapereiden tuotosta, joka mahdollisti Soten tilinpäätöksen oikaisusta (-0,49 milj. e), Kuhmon Yrityssampo Oy:n osakkeiden arvonalentumisesta (-0,62 milj. e) sekä Oppimiskeskuksen asuntolan purkuvarauksesta (-0,13 milj. e) huolimatta Piilolan koulukiinteistöön tehtävän lisäpoiston (0,3 milj. e).

Kuhmon kaupungin toiminnan ja investointien rahavirta, lainakannan kehitys

Vuosien 2015-2017 mittavien investointien myötä kaupungin velkaantuneisuus on kasvanut suureksi. Hyvän tulosvuoden myötä vuoden 2021 Kuhmon lainakanta laski edellisestä vuodesta 2,4 miljoonaa euroa ja oli vuoden lopussa 37,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 lopussa lainakanta nousi 41,6 miljoonaan euroon. Lainamäärän kasvua selittää joulukuussa 2022 nostettu talousarviolaina ja samaan aikaan käytössä ollut 4,5 miljoonan kuntatodistus. Kuntatodistus erääntyivät tammikuun 2023 alussa, jolloin se maksettiin pois. Vuonna 2023 talousarviolainaa ei nostettu lainkaan ja lainakanta saatiin painumaan 33,3 miljoonaan euroon. Vuoden 2023 kilpailutettu 2,2 miljoonan laina nostettiin vuoden 2024 puolella.

Tilinpäätöksen 2023 mukaan kaupungin omavaraisuusaste on 49,7 % (2022 45,1 %), kun omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 % tasoa. Alle 50 %:n omavaraisuus merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta, mikä riskinä korostuu korkotason noustessa. Kuhmon kaupungin suhteellinen velkaantuneisuus oli 120,2 % (2022 62,8 %). Jonkinasteisena mittana voidaan pitää 50 %:n velkaantuneisuutta, jonka yli tunnusluku ei saisi mennä.

Vuoden 2024 talousarvio on laadittu -324 tuhatta euroa alijäämäiseksi. Talousarvioon on tehty 6,2 miljoonan euron lainavaraus, mikä sisältää vuoden 2023 lopulla kilpailutetun 2,2 miljoonan euron laina, ja pitkäaikaisten lainojen lyhenys on 3,6 miljoonaa euroa. Lisäksi investointeihin on varauduttu 4,1 miljoonalla eurolla (netto).

Kesäkuun lopun tilanteen mukaan tehdyn toteumaennusteen 2024 mukaan tilikauden tulos oli nollan tuntumassa. Elokuun lopussa käytettävissä olevan tiedon (kirjanpito 1-6/2024 toteuma, verokehikko 8/2024, valtionosuuslaskelmat) mukaisesti päivitetty ennuste on +362 tuhatta euroa. Toimintakate näyttää jäävän tavoitteesta noin -300 tuhatta euroa. Verotuloennuste on tässä vaiheessa +567 tuhatta euroa budjetoitua suurempi, valtionosuuksien toteutuessa hieman budjetoitua parempana. Rahoitustuotot ja -kulut ovat lähes budjetoidun mukaiset. Sijoitusten tuotto-odotukseksi budjetoitiin 1,0 miljoonaa euroa. Rahoitusarvopapereiden markkinakehitys on ollut alkuvuodesta suotuisa, mutta elokuun alussa tapahtui pieni notkahdus alaspäin. Lainanhoitokulut näyttäisivät toteutuvan lähes budjetoidusti.

Epävarmuutta ja riskejä Kuhmon talouteen tuovat:

- valtionosuuksien kehitys
- Te-palveluiden siirto ja kuntien työttömyysturvaa koskevan rahoitusvastuun laajeneminen
- rahoitusarvopapereiden tuoton ennustettavuus
- korkokehitys ja lainakannan pitäminen maltillisena
- tulevien investointien määrä ja niiden tuomat tulospaineet
- kustannusten nousu
- mahdolliset alaskirjaukset esim. kiinteistöihin liittyen
- väestökehitys

Kuhmon väestö- ja ikärakennekehitys

	2022	2023	2024**	2025**	2026**	2027**
VÄESTÖ ikäryhmittäin, 31.12.						
0 - 18 vuotiaat	1 074	1 034	999	965	917	889
<i>Muutos %</i>	-4,3	-3,7	-3,4	-3,4	-5,0	-3,0
19 - 64 vuotiaat	3 651	3 520	3 389	3 298	3 211	3 116
<i>Muutos %</i>	-3,5	-3,6	-3,7	-2,7	-2,6	-2,9
+ 65 vuotiaat	3 030	3 028	3 057	3 052	3 057	3 052
<i>Muutos %</i>	0,2	-0,1	0,9	-0,2	0,2	-0,2
Asukasluku vuoden lopussa	7 755	7 582	7 445	7 315	7 185	7 057
<i>Muutos %</i>	-2,2	-2,2	-1,8	-1,7	-1,8	-1,8

Lähde: Kuntaliitto, verokehikko 8/2024

3.2 Tulot

Toimintatuotot

Taluskasvu on hiipunut koronaa edeltävän tason alle. Kuluttajahintojen nousu hidastuu, mutta hintataso jää korkealle. Kaikkien välillisten veromuutosten suora vaikutus inflaatioon on vuosina 2024-2026 kumulatiivisesti noin 0,9 prosenttiyksikköä. Valtiovarainministeriön arvioi kesällä 2024, että kuluttajahintaindeksi kasvaisi kuluvana vuonna 1,8 % ja vuosina 2025 1,6 %, 2026 1,5 prosenttia ja vuonna 2027 1,8 prosenttia. Kuntien ansiokehitys on tulevinakin vuosina yleistä ansiotasokehitystä (+3,1 %) nopeampaa. Kuntien ansiotasoindeksin muutos on keskimäärin 3,5 % vuosina 2025-2028. Peruspalvelujen hintaindeksiennuste vuosille 2025-2028 on keskimäärin 3,2 %. Vuodelle 2025 tulee kaikkia palvelumaksuja tarkastella huomioiden yleinen kustannustaso.

Kun Sote-uudistuksen myötä kunta ei voinut enää tuottaa hyvinvointialueelle teknisiä tukipalveluita, ateria- ja puhtauspalveluja ulkoistettiin 1.2.2024 alkaen. Muutos lisää palvelujen ostomenoja, mutta vähentää henkilöstökuja sekä aine- ja tarvikeostoja. Samalla toimintatuotoista poistui ateria- ja puhtauspalvelujen myyntituotot. Vuoden 2024 budjetoinnissa muutoksen aiheuttamat kustannukset olivat arvioita, ja toteuma 2-12/2024 antaa pohjan vuoden 2025 budjetoinnille.

Sote-kiinteistöjen vuokratuoton laskentaperusteena käytetään tällä hetkellä kuutta prosenttia teknisestä päivänarvosta sekä vuotuisia kiinteistön ylläpitomenoja. Vuokratuottoon liittyy riski, sillä sopimuksiin sisältyy kuuden kuukauden irtisanomisaika. Jos kunta tulevaisuudessa jatkaa sote-toimitilojen hallintaa, ottaa roolin kiinteistökehittäjänä ja vuokraa omistuksessaan olevia kiinteistöjä hyvinvointialueelle, toiminta tulee kunta lain mukaan yhtiöittää. Myös sopimusehdot, tärkeimpänä vuokrataso, sovitaan tuolloin uudelleen.

Rakennetun ympäristön lainsäädäntökokonaisuus ja sitä myötä Rakentamislaki uudistuu 1.1.2025. Uudistus vaikuttaa rakennusjärjestykseen, hallintosäätöön, rakennusvalvontataksoihin, tietojärjestelmiin ja asiakasohjeisiin.

Verotulot

Verotuloennuste 2022-2027

TILIVUOSI	2022	2023	2024**	2025**	2026**	2027**
Verolaji						
Kunnallisvero	24 703	12 695	12 499	12 587	13 090	13 214
<i>Muutos %</i>	0,7	-48,6	-1,5	0,7	4,0	1,0
Yhteisövero	5 051	3 455	3 280	3 353	3 531	3 724
<i>Muutos %</i>	-0,4	-31,6	-5,1	2,2	5,3	5,5
Kiinteistövero	2 310	2 307	2 548	2 539	2 539	2 539
<i>Muutos %</i>	4,1	-0,1	10,4	-0,3	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	32 064	18 458	18 327	18 480	19 160	19 478
<i>Muutos %</i>	0,8	-42,4	-0,7	0,8	3,7	1,7

Lähde: Kuntaliitto, verokehikko 8/2024

Kuhmon kaupungin veroprosentti oli vuonna 2022 22,0 % ja vuoden 2023 alusta kuntien veroprosenttia leikattiin sote-uudistukseen liittyen 12,64 %. Kuhmon veroprosentti vuonna 2023 on 9,36 ja vuonna 2024 desimaalipyöristyksestä johdun 9,40. Efektiivinen kunnallisveroaste vuonna 2022 oli 14,03, vuonna 2023 6,45 ja vuonna 2024 6,52.

Kuhmon kaupunginhallitus käsittelee vuoden 2025 veroprosentteja kokouksessaan 5.11. ja valtuusto 11.11.

Kiinteistöveron määräytymistä koskeva lakiuudistus tuli voimaan vuoden 2024 alusta, jolloin maapohjan verotus eriytettiin yleisestä kiinteistöverosta sen alarajan ollessa 1,30 %. Muutos paransi hieman kiinteistöverokertymää.

Kuntaliiton verokehikon seuraava päivitys toteutunee loka-marraskuussa.

Valtionosuudet

Valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuuslaskelmat vuodelle 2025 syksyiltä 2024. Laskelmaa päivitetään vielä kuluvan vuoden aikana.

Valtionosuuksienkehitys Kuhmossa 2022-2027 ja keskeisimmät kuntalinjaukset vuonna 2025

	TP 2022	TP 2023	E 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
VOS, t€	36 177	7 323	8 269	7 928	7 828	7 728
Muutos, t€	389	-28 854	946	-342	-100	-100
Muutos, %	1,1 %	-79,8 %	12,9 %	-4,1 %	-1,3 %	-1,3 %

Lähde: Kuntaliitto, ennakkolliset valtionosuudet, 6.8.2024 päivittyvät kuluvan vuoden aikana.

Valtionosuuksien muutos 2024-2025 on -342 tuhatta euroa, mikä tarkoittaa Kuhmon talouden kiristymistä. TE-uudistus tuottaa lisää valtionosuuksia, mutta ei paranna kunnan taloudellista liikkumavaraa, koska kustannuksia tulee vähintään vos-lisäystä vastaavasti. Raha on yleiskatteellista ja uudistuksen rahoitus ei ole täysimääräinen. Seuraamme valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton laskelmia ja muutamme ennustetta laskelmien päivittyessä.

Rahoitustuotot

Rahoitusarvopapereiden tuotto on heilahdellut rajusti viime vuosina. Vuosi 2021 oli Kuhmon sijoitushistorian aikana ennätyksellisen hyvä, arvopapereiden markkina-arvo kasvoi keskimäärin 13,1 %. Vuonna 2022 markkina-arvo laski -4,6 %. Vastaavasti vuonna 2023 se nousi 9,47 %. Arvopaperimarkkinat notkahtivat alaspäin elokuun alussa, mutta ovat sittemmin palautuneet lähes ennalleen. Talousarvioraamiin 2025 ja suunnitelmavuosille tuotto-odotukseksi on kirjattu 1,0 miljoonaa euroa.

Rahoitusarvopapereiden tuotto heiluttelee Kuhmon tulosta merkittävästi. Ennen lopullisen talousarvion tekemistä pyydämme salkunhoitajilta salkkukatsauksen ennusteineen.

3.3 Menot

Menojen osalta todetaan, että harkinnanvaraisista hankinnoista ja palvelunostoista pidättäydytään aina, kun se kokonaisuuden kannalta on järkevää ja mahdollista.

Kun Sote-uudistuksen myötä kunta ei voinut enää tuottaa hyvinvointialueelle teknisiä tukipalveluita, ateria- ja puhtauspalveluja ulkoistettiin 1.2.2024 alkaen. Muutos lisää palvelujen ostomenoja, mutta vähentää henkilöstökuja sekä aine- ja tarvikeostoja. Samalla toimintatuotoista poistui ateria- ja puhtauspalvelujen myyntituotot.

Sote-kiinteistöjen vuokratuoton laskentaperusteena käytetään tällä hetkellä kuutta prosenttia teknisestä päivänarvosta sekä vuotuisia kiinteistön ylläpitomenoja. Vuokratuottoon liittyy riski, sillä sopimukseen sisältyy kuuden kuukauden irtisanomisaika. Jos kunta tulevaisuudessa jatkaa sote-toimitilojen hallintaa, ottaa roolin kiinteistökehittäjänä ja vuokraa omistuksessaan olevia kiinteistöjä hyvinvointialueelle, toiminta tulee kunta lain mukaan yhtiöittää. Myös sopimusehdot, tärkeimpänä vuokrataso, sovitaan tuolloin uudelleen.

Maksusuodet:

- Ympäristöterveydenhuolto: Sotkamo 369.000 e (2024)
- Maakunnallinen yhteistoiminta: Kainuun Liitto 287.798 e (2024)
- Kainuun-Koillismaan työllisyysalue: osuus yhteisistä kustannuksista Kajaanille 177.887 e (budj. 2025)

Tepa-uudistus 2025

Vuosi 2025 on kunnille jälleen poikkeuksellinen, kun kuntien tehtävät Te-palvelujen osalta laajenevat. Te-uudistuksen vos-kriteerit painottuvat seuraavasti: työikäinen väestö 45 % + työttömien määrä 45 % + vieraskielisyys 10 %. Kunnat eivät suoraan voi vaikuttaa valtionosuuksien määrää. TE-rahast sulautuvat osaksi valtionosuusjärjestelmää ja ovat yleiskatteellista valtionosuutta.

Paine aitoon työllistämiseen kasvaa:

- Kuntien osuus etuuskuluista kasvaa (sakkomaksut)
- Aktivointi ei poista sakkolistoilta
- Palkkatuki ei kerrytä työssäoloa
- Kuntien taloustilanne (yleinen talouspaine)

Lähde: Mikko Mehtonen, Kuntaliitto 20.8.2024

Henkilöstökulut

Vuodesta 2023 alkaen henkilöstökulut muodostavat suurimman osan Kuhmon kaupungin toimintakuluista. Henkilöstökulujen osuus on noin 55 % toimintakuluista.

Kunta-alalle saatiin kolmivuotinen palkkaratkaisu 2023-2025. Kuntien ansiotasoindeksi on ennustevuosina pääsääntöisesti korkeampi kuin yleinen ansiotaso. Pitkällä aikavälillä palkkaohjelma helpottanee kuntia vaivaavaa pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta.

Kuntien ansiotasoindeksi, muutos-%

Vuonna 2024	+3,5 %	Keskimäärin +3,5 % (2025-2028)
Vuonna 2025	+3,7 %	
Vuonna 2026	+3,7 %	
Vuonna 2027	+3,7 %	
Vuonna 2028	+3,0 %	

Lähde: Kuntaliitto/valtiovarainministeriö, Taloudellinen katsaus, kesä 2024

Kuntatyönantajan sosiaaliturvamaksut

Kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksuja

prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta

MAKSU	2022	2023	2024	2025*	2026*
Sairausvakuutusmaksu	1,34	1,53	1,16	1,73	1,80
Työttömyysvakuutusmaksu	2,05 ^{a)}	2,06 ^{b)}	1,09 ^{c)}	0,57 ^{d)}	0,57 ^{d)}
Kevan jäsenyhteisön eläkemaksu yhteensä, keskimääräinen työnantajan osuus	20,34	19,81	19,60	19,6	20,0
Työnantajan osuus palkkaperusteisesta eläkemaksusta ^{e)}	16,84	16,85	16,85	16,85	17,25
Tasausmaksu (suhteessa Kevan jäsenyhteisöjen palkkasummaan) eläkemenerusteinen maksuosaa 2022 ^{f)}	3,5	2,96	2,75	2,75	2,75
Valtion eläkejärjestelmän kuntasektorin maksu, keskimääräinen työnantajan osuus	16,57	16,38	16,42	16,5	17,4
Muut erät (keskimäärin)	0,70	0,7	0,7	0,7	0,7
TYÖNANTAJAN MAKSUT KESKIMÄÄRIN	24,26	23,96	22,42	22,47	23,0
Maksumuutos, %-yksikköä ed. vuodesta	-0,39	-0,30	-1,54	+0,05	+0,49
Vakuutetun eläkemaksu (alle 53v. tai yli 62v.)	7,15	7,15	7,15	7,15	7,15
Vakuutetun eläkemaksu (53-62v.)	8,65	8,65	8,65	8,65	-

- a. 0,50 % palkkasumman ensimmäiseen 2 197 500 euroon asti
b. 0,52 % palkkasumman ensimmäiseen 2 251 500 euroon asti
c. 0,27 % palkkasumman 2 337 000 euroon asti
d. Palkkasummarajan ylittävältä osalta.
Rajan alla maksu olisi 0,14 %.
e. Palkkaperusteinen eläkemaksu on kokonaiseläkemaksu, joka sisältää työnantajan ja työntekijän eläkemaksun sekä työkyvyttömyyseläkemaksun.
f. Eläkemenerusteinen maksu muuttui vuonna 2023 tasausmaksuksi. Taulukossa tasausmaksulla kerättävä summa suhteutettu Kevan jäsenyhteisöjen koko palkkasummaan.
Työnantajakohdaiset maksut Kevan verkkopalvelussa.

* ennuste

Lähde: Eläketurvakeskus, Valtiovarainministeriö, valtioneuvosto, Keva 28.6.2024

Vuonna 2025 kuntatyönantajan sairausvakuutusmaksu nousee ja työttömyysvakuutusmaksu laskee. Työttömyysvakuutusmaksuennusteeseen vuodelle 2025 odotetaan uutta arviota elokuun lopulla. Maksuprosentit vahvistetaan loppuvuodesta.

Palkkaperusteiset eläkemaksun prosentit 2025/Kuhmo (arvio)

	2024	2025	muutos
Työnantajan kokonaismaksuprosentti	24,53 %	24,38 %	-0,15
Työansipohjainen eläkemaksuprosentti	23,40 %	23,50 %	+0,10
Työkyvyttömyyseläkemaksuprosentti	1,13 %	0,88 %	-0,25
Työnantajan eläkemaksuprosentti alle 53-v ja 63-v. täyttäneet	17,38 %	17,23 %	-0,15
Työnantajan eläkemaksuprosentti 53-62-vuotiaat	15,88 %	15,73 %	-0,15
Laskennallinen työnantajan eläkemaksuprosentti	16,90 %	16,73 %	-0,32
Työntekijän eläkemaksuprosentti alle 53 v ja 63-v täyttäneet	7,15 %	7,15 %	0
Työntekijän eläkemaksuprosentti 53-62 vuotiaat	8,65 %	8,65 %	0
Taloudellisen tuen maksuprosentti	0,034 %	0,030 %	-0,004

Lähde: Keva, palkkaperusteisen eläkemaksun budjetointiohje vuodelle 2025.

Kevan budjetointiohjeen 15.5.2024 mukaan tasausmaksun määrä vuonna 2025 on 461.673 euroa. Lopullinen maksu vuodelle 2025 vahvistetaan joulukuussa. Tasausmaksu oli vuoden 2024 budjetointiohjeen mukaan 592.298 euroa ja lopullinen maksu 557.803 euroa.

Sivukuluprosentit syötetään henkilöstösuunnitteluun keskitetysti ja prosentteja tarkistetaan tarvittaessa. Palkankorotus-% syötetään keskitetysti. Tasausmaksu jaetaan palkkasumman suhteessa toimialoille ja syötetään keskitetysti.

Palkkamenojen budjetoinnissa huomioidaan henkilöstömuutokset ja mahdolliset ”ylimääräiset” palkankorotukset. Tiedossa/suunnittelussa olevat eläköitymiset tuodaan tietoon kaupungin johtoryhmään mahdollisten tehtävämuutosten ja organisaatorakenteen suunnittelua varten. Eläköitymisten korvaamista ei budjetoida ilman, että siihen on saatu johtoryhmän/kaupunginjohtajan siunaus.

Sijaismäärärahoihin arvioidaan vuoden 2023 ja kuluvan vuoden perusteella realistinen määräraha.

Koulutusmäärärahat, matkakulut ja hankinnat

Talousarvion valmistelun yhteydessä henkilöstösuunnitelma päivitetään koulutusten osalta niin, että koulutuksiin ja niihin liittyvät matkat voidaan suunnitella talousarvioon mahdollisimman tarkasti. Samoin tiedossa olevat muut matkat,

erityisesti ulkomaanmatkat, hyväksytetään etukäteen ja sisällytetään talousarvioon. Matkakulujen säästämiseksi hyödynnetään etäyhteyttä.

Palvelunostot

Pakollisiin palvelunostoihin varataan talousarvioon mahdollisimman tarkka summa, ei budjetointia varovaisuussyistä.

Kehittämissasiat suunnitellaan ja käydään läpi johtoryhmässä niin, että tarpeellisiin ostoihin, esim. konsultointeihin voidaan varata niihin tarvittava määräraha.

Avustusmäärärahat

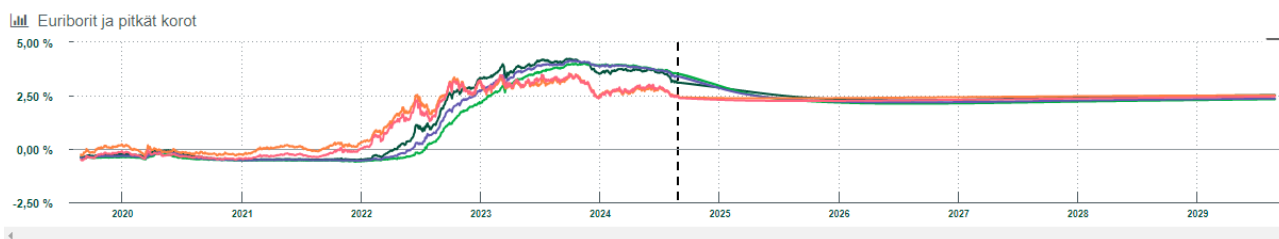
Kuhmon kaupungilla on sopimuksenvaraisia avustuksia. Niiden osalta neuvottelut käydään vuosittain ennen talousarvion laadintaa. Muiden avustusten osalta noudatetaan laadittua avustusten myöntämisen ohjeistusta.

Talousarviossa 2024 pyritään siihen, että avustusmäärärahat eivät kasva kuluvan vuoden ennusteeseen verrattuna.

Korot

Lainojen korot ovat viime vuodet olleet ennätyskellisen alhaisella tasolla, mutta ovat nyt normalisoituneet.

Korkojen kehittyminen

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 27.8.2024

Kuhmon kaupungin lainojen korkotaso pysyi pitkään alhaisena, mutta korot lähtivät nousuun vuonna 2022. Elokuusta 2023 elokuulle 2024 keskimarkkinakorko nousi noin prosentin verran. Viimeisten 12 kk:n keskimarkkinakorko on 2,49 prosenttia ja seuraavien 12 kk:n keskimarkkinakorko laskee hieman, arvion ollessa 2,08 prosenttiin. Päivämäärällä 27.8.2024 12 kk:n korko on 3,116 prosenttia, kun se vuosi sitten oli 4,070 prosenttia.

Kuhmon kaupungin nykyisen lainakannan korkokustannusennuste 2024-2026

Jakso	Todellisten sopimusten korkokustannukset	Yhteensä, vuosi, €
Q1 2024	206 373,12	
Q2 2024	216 721,54	
Q3 2024	203 782,67	
Q4 2024	189 310,23	816 187,56
Q1 2025	158 913,84	
Q2 2025	144 991,30	
Q3 2025	129 970,94	
Q4 2025	122 130,29	556 006,37
Q1 2026	112 380,07	
Q2 2026	109 420,22	
Q3 2026	105 767,57	
Q4 2026	103 111,96	430 679,82

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 27.8.2024

Lainojen kokonaiskeskisalidon ja keskkoron ennuste vuosille 2024-2026

Jakso	Kokonaiskeskisalido, €	Toteutunut keskkorko (pl. jälleerahoitus)
Q1 2024	33 434 801,26	2,4688 %
Q2 2024	34 160 992,01	2,5376 %
Q3 2024	33 054 855,53	2,4658 %
Q4 2024	32 275 288,01	2,3462 %
Q1 2025	31 240 876,41	2,0346 %
Q2 2025	30 514 380,95	1,9006 %
Q3 2025	29 479 532,70	1,7634 %
Q4 2025	28 741 890,63	1,6997 %
Q1 2026	27 723 363,84	1,6214 %
Q2 2026	26 980 956,71	1,6222 %
Q3 2026	25 948 736,26	1,6303 %
Q4 2026	25 210 938,91	1,6360 %

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 12.8.2023

Lainakannan suojausaste on 45,93 %

Poistot

Elokuun loppuun mennessä loppuun saatetut investoinnit raportoidaan kirjanpidolle niin, että ne saadaan mukaa poistoraportointiin. Lisäksi loppuvuoden aikana toteutuvista investoinneista tehdään ennuste yhdessä taloushallinnon kanssa. Edelliset tarvitaan talousarvion poistolaskentaa varten.

Investointisuunnitelmaan merkitään suunniteltujen investointien poistosuunnitelman mukaiset poistoajat ja käyttöönottokuukaudet/vuodet.

Poistoissa noudatetaan kaupunginvaltuuston, 17.6.2013 § 116, hyväksymää poistosuunnitelmaa.

3.4 Sitovuustaso

Kuhmon kaupungin organisaatio jakaantuu seuraaviin palvelualueisiin ja vastuuyksiköihin:

Kaupunginhallituksen toimiala	Keskushallinnon palvelualue	Hallintopalvelut Talous- ja henkilöstöhallinto Toimistopalvelut Maakunnallinen yhteistoiminta
	Vetovoimaisuuden palvelualue	Viestintä- ja kulttuuripalvelut Elinkeinopalvelut
	Työllisyyden edistämisen palvelualue	Työllisyydenhoidon palvelut
Sivistystoimi	Kasvun ja oppimisen palvelualue	Sivistyspalveluiden hallinto Varhaiskasvatus Perusopetus Lukio Musiikkiopisto Kansalaisopisto Nuorisopalvelut
Tekninen toimi	Kaupunkiympäristön palvelualue	Teknisten palvelujen hallinto Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu Kunnallistekniikka Yksityistiepalvelut Tilapalvelut Maankäyttö ja mittaus

Talousarvion sitovuustaso on palvelualueiden vastuuyksiköiden nettomenot (tulot-käyttötalousmenot).

3.5 Investoinnit

Investointiosassa esitetään hankkeen kokonaiskustannusarvio, hankkeeseen talousarviovuonna tarvittava määräraha, mahdollinen valtion rahoitusosuus ja tuleville suunnitteluvuosille mahdollisesti hankkeesta siirtyvä määrärahaosuus. Määräraha varataan arvonlisäverottomana. Investointimenuon luetaan nimellishankintahinnan lisäksi esim. rahti- ja asennusmenot. Alle 10.000 euron hankinnat varataan käyttötalousmäärärahoihin, ei investointeihin.

ICT-hankinnat tehdään leasingilla.

Investointien kokonaismäärärahassa noudatetaan erittäin tiukkaa linjaa.

Suunnitelluista investoinneista kirjataan investointiosan perusteluihin: investoinnin tavoite, sisältö, tulokset, vaikutus käyttötalouteen ja vaikutus työpaikkoihin.

3.6 Talousarvioraami 2025

Kuhmon kaupungin tavoitteena on vuosittain tasapainoinen tulos ja se, ettei suunnittelukauden lopussa kaupungin taaseessa ole alijäämää. Kaupunki pyrkii vuosikatteeseen, joka mahdollistaa kaupungin lainakannan vähittäisen pienene- misen (ei lisävelkaantumista).

Talousarvioraami esitellään kaupunginhallituksen kokouksessa 3.9.2024, jolloin hallitus raamittaa suunnittelun tavoitteen. Verokehikkoennuste 8/2024 sekä valtionosuuslaskelmat päivittyvät viimeistään elokuun lopussa. Raamia päivit- tään tarvittaessa.

3.7 Riskienhallinta

Strategisten riskien täsmennys ja tarvittava toimintasuunnitelma tehdään kaupungin johtoryhmässä syyskuun 2024 lop- puun mennessä.

Palvelualueet ja vastuuyksiköt täsmentävät omat operatiiviset riskinsä ja toimintasuunnitelman lokakuun 2024 loppuun mennessä palvelualueen johdon vetämänä.

3.8 Toimintasuunnitelma

Toiminnan painopisteet 2025 ovat samat kuin vuosina 2023-2024. Mittareihin tehdään tarkennuksia. Toimintasuunni- telmaan kirjattavien toimenpiteiden tulee pohjautua yhteisesti sovittuihin painopisteisiin.

3.9 Budjetointivastuu

Budjetti laaditaan operatiivisen organisaation ja vastualueiden mukaisesti. Palvelualuejohtajat vastaavat oman palve- lualueensa budjetista. Hallinnollista käsittelyä varten valiokunnille tiedot kerätään erikseen erillistä raportointihierar- kkaa käyttäen.

4 Talousarvioaikataulu

3.9.2024	Kaupunginhallitus: talousarvion laadintaohjeen hyväksyminen
16.9.2024	Talousseminaari, kh+jory
17.9.2024	Kaupunginhallitus: talousarvioraamin hyväksyminen 3.9. tehtyyn linjaukseen perustuen
1.8.-15.10.2024	Sisäisten erien valmistelu
1.8.-15.10.2024	Talousarvionumeroiden laadinta (käyttötalous, investoinnit) ja toimintasuunnitelmaan tulevien toimenpiteiden hahmottelu
	Valiokuntakäsittelyt

22.10.2024	Kaupunginhallitus, talousarvion 1. käsittely
	Talousarvion tarvittavat valiokuntakäsittelyt
5.11.2023	Kaupunginhallitus, veropäätökset
	Talousarvion 2. käsittely
11.11.2024	Kaupunginvaltuusto, veropäätökset
26.11.2024	Kaupunginhallitus, talousarvion esittely hallitukselle, hallituskäsittely
17.12.2024	Kaupunginvaltuusto, talousarvion hyväksyminen